

Taha Abdurrahman , Dinî Amel Ve Aklın Yenilenmesi | Yeşim Çelik

İDE AKADEMİ | DÖNEM ÖDEVİ 2020-2021 ال ريغب ناسن | أ الخ Ahlaksız insan yoktur. Suâlül-Ahlâk, 147 Özgün Adı: el-Amelu'd-Dinî ve Tecdîdül-Akl,vÇev. Mehmet Emin Güleçyüz, Pınar Yayınları, İstanbul, 2020, s. 296. 1944 yılında Fas'ın Cedîde şehrinde dünyaya gelen Taha Abdurrahman, Muhammed el-Hâmis ve Sorbonne Üniversiteleri'nde felsefe eğitimi almıştır. 1972 yılında "Langage et Philosophie: Essai sur les Structures Linguistiques de L'ontologie (Ontoloji Sorunsalının Dilsel Yapısı)" teziyle doktorasını tamamlamış; 1985 yılında "Essai sur Loguqies des Raisonements Argumentatifs et Naturels (Doğal ve Argümantatif İstidlalin Mantiğı)" isimli teziyle de ikinci kez doktor unvanını almıştır. 2005 yılında emekliye ayrılana kadar birçok ülke ve üniversitede dil felsefesi ile mantık dersleri vermiştir. Kavram ustası olan filozof; kaleme aldığı eserler ile felsefesinin mahiyetini adım adım derinleştirmiş ve -aldığı pek çok ödüle rağmen- henüz ehemmiyeti hakkıyla idrak edilmemiş olsa da İslam Düşüncesi'ne yeni bir soluk getirmiştir. (Maşalı, 2015: 1; Ateş, 2017: 4-5) Fikri argümanlarının ilk nüvelerini içinde barındıran ve meramının anlaşılması noktasında Türkçe'ye ilk tercüme edilmesini istediği beş çalışmadan biri, Dinî Amel ve Aklın Yenilenmesi 'dir. "İslami Yenilenme" olarak en genel manada karşımıza çıkan yenilenme , Taha Abdurrahman'ın zihinsel inşasındaki kilit taşlarından biridir. Fakat bunu yaparken içinde bulunduğu gelenek (miras/turas) ile çelişmediği gibi karşısında durduğu Modernist Batı'nın ya da onların izleğindeki Taklitçi Modernistler'in ilmi zeminlerini terimsel bağlamda kullanmaktan da geri durmamıştır. Onu bugünü okuma ve anlamada diğerlerinden ayıran ve ortaya koyduğu bakış açısını değerli kılan da tam olarak bu duruşudur. Burada konuyu daha iyi idrak edebilme noktasında Fas ile Türkiye'nin; Taklitçi Modernistler ile Tanzimat'tan sonra hasıl olan düşünce dünyasının; sosyal, ekonomik ve kültürel bağlamda birbirleri ile nerede ise birebir paralellik gösterdiğini hatırlatmak gerekir. (Hallaq, 2018: 9-51; Maşalı, 2015: 1-5; Ateş, 2017: 2-12) Dinî Amel ve Aklın Yenilenmesi ; Soyut Akıl (el-'aklu'l-mucerred), Rehberlik Edilmiş Akıl (el-'aklu'l-musedded) ve Desteklenmiş Akıl (el-'aklu'l-mueyyed) olmak üzere üç ana başlık altında ele alınmıştır. Birinci kısım ; araç ve amaçta yardım almayan soyut akıl (teorik akıl) ve sınırlarına ayrılmıştır. Maksat; soyut aklın sınırlarını çevreleyen Arap İslam kültüründeki özel sınırlar ile bilimsel ve felsefi pratikte açığa çıkan genel sınırları birbirinden ayırmaktır. Birinci kısmın ilk bölümünde ; aklın özlerden bir öz değil, fiillerden bir fiil olduğu ve bu fiilin de özel ve genel olmak üzere sınırlarının olduğu beyan edilmiştir. Hakîm Tirmizî, Beyânü'l-Fark 'ta (Kalbin Anlamı) akli; sadr, kalp, fuad, lübb, tevhid, marifet ve İslam şeklinde birbirinin alt kümesi halinde tasniflemiştir. Buradaki terakki; iman ve amel ile hasıl olmaktadır. Keza lübb, sadece iman sahiplerinde bulunan bir akıl olarak tanımlanır. Taha Abdurrahman'ın soyut akıl olarak ifadelendirdiği akıl; Tirmizî'nin duyulardan ve sadırdan gelen şeylerin arasında kaldığı zamanki haliyle tasvir ettiği kalbe/akla benzer. (Tirmizî, 2017: 15-121) Birinci kısmın ikinci bölümünde ; İslami düşünce sistemindeki teori geleneği üzerinden soyut aklın özel sınırları izah edilir. Sonuç itibari ile soyut aklın; sembolik, zanni ve teşbihi oluş gibi zuhur bulduğu üç nitelik ile İlâhi hakikatleri kavrama yolunun kapalı yahut sınırlı olduğu hükmüne varılır. Birinci kısmın üçüncü bölümünde ; aklın genel sınırlarına değinilir. Bu sınırlar; mantıkî, olguya ilişkin ve felsefi olmak üzere bilimsel pratiğe dayanır. Birinci bölümün sonuç kısmında ; soyut aklın mahiyeti açıklanır ve ona ilâhi olanı terennüm edebilmesi için bir kapı açılır: Amel. Aklın en başta fiillerden bir fiil şeklinde tanımlanışı ile rabıtalı olan amel ancak dini amel olur ise soyut akla yeni bir form sunabilir. Ve böylece artık soyut akıl, rehberlik edilmiş akıl unvanını almış olur. İkinci kısım; amaçta yardım alan fakat araçta yardım almayan rehberlik edilmiş akıl ve sınırlarına dayanmaktadır. Amaç; soyut aklın amel ile düzelmesi ve bu düzelme ile karşılaşılan yeni sorunlar üzerinde durmaktır. Bu da fıkhi ve selefi gelenekler baz alınarak yapılmıştır. İkinci kısmın birinci bölümünde; rehberlik edilmiş aklın dayandığı iki temel öncül olan dini amelin esas alınması ile ahlaki ve ilmi sorunlara yol açması üzerinde durulmuştur. Rehberlik edilmiş akıl, genel hatları itibariyle üç sac ayağı üzerinde durmaktadır. Bunlar; yanlışla meyletmekten koruyan dine uygunluk , nefis tezkiyesi ve kalp tasfiyesi ile neticelenen faydanın çekilmesi ve davranışın düzeltilmesini sağlayan meşguliyet tir. Bu üç sac ayağına itibar eden fıkhi ve selefi gelenek; rehberlik edilmiş aklın araçta yardım almıyor oluşunu

dikkate almayarak ahlaki ve ilmi zeminde sorunlar ile kuşatılmıştır. İkinci kısmın ikinci bölümünde; fıkhi gelenek esas alınarak yapmacıklık ve taklit gibi ahlaki sorunlar üzerinde durulmuştur. Bu bölümde evvela rehberlik edilmiş aklın; yakınsama yani ibadetle yaklaşmayı düstur edinmesiyle, adlandırma tarafından sınırlanan soyut akıldan üstünlüğü; görece olmaması, köleleştirmemesi, vasıta edinmekten koruması, sembolizme düşmemesi, somutlaştırması ve teşbihilikten beri olması veçheleriyle dile getirilmiştir. Fakat fıkhi gelenek; rehberlik edilmiş aklın ibadetle yaklaşma metodunu; zorakılık, yaranma, kendine mal etme, yapmacıklık dolayısı ile teorik, rastlantısal ve olağan taklide düşüreceğinden amelin doğruluğunu zayıflatmış olur. Böylece yakınsama yöntemini kullanan kişi, tevfik ten mahrum kalacağı bir duruma düşer. İkinci kısmın üçüncü bölümünde; selefi gelenek üzerinden soyutlama ve siyasileştirme sorunları ele alınmıştır. Selefi gelenek; ilmi donukluk, siyasi gerileme ve sömürgecilikten kurtulmak için dini metinlere ve selef-i salihe dönüş çağrısı yapmıştır. Reform çağrısının gerçekleşmesi için de tüm bu olumsuzluklara sebebiyet verdiğini düşündüğü tasavvufa karşı bir mücadeleye girişmiştir. Bu mücadelenin de iki yönü olmuştur: Soyutlama ve siyasileştirme. Soyutlama, Avrupalı akılcılık paradigması üzerinden şekillendirilmiş, yakınsamanın hakikatine halel getirilmiş ve soyut akıl, rehberlik edilmiş akla tercih edilmiştir. Siyasileştirme ile de siyasi pratik, yakınsama pratiğinin üzerine ikame edilmiş olup neticesinde; ruhi manaları gözetme, ahlaki kaidelerle amel ve istikamet terk edilmiştir. İkinci kısmın sonuç bölümünde ; rehberlik edilmiş akıl ancak canlı tecrübeye dönüşürse ve onun vasıflarıyla bezenirse eksik olan taraflarını terk eder ve daha mütekamil bir akla dönüşür. Ve artık bu akıl, tecrübe üzerine kaim amelle desteklendiği için desteklenmiş akıl olarak isimlendirilir. Üçüncü kısım , araçta ve amaçta yardım alan desteklenmiş akıl ve yetkinlikleri üzerinden kaleme alınmıştır. Amaç; rehberlik edilmiş aklın uygulamaya yansıyan ahlaki ve ilmi sorunlarının nasıl telafi edildiği ve desteklenmiş aklın tahkik ve yetkinlik alanları üzerinde durmaktır. Üçüncü kısmın birinci bölümünde; desteklenmiş aklın dayandığı iki öncül irdelenmiştir. İlki, canlı tecrübeye zuhur bulduğu; ikincisi ise, sufi deneyim ile kazanılan ve ahlaka dönüşen yetkinliğinin olmasıdır. Soyut akıl, şeylerin görünen niteliklerini; rehberlik edilmiş akıl, şeylerin dıᡑsal fiillerini; desteklenmiş akıl ise her iki aklın esas aldığı ile birlikte şeylerin batnını da talep etmektedir. Batına talip olmaktan kasıt da kişinin kendini bilmesidir. Üçüncü kısmın ikinci bölümünde; tahkikin, kâmil ahlak üzerindeki yetkinlikleri incelenmiştir. Soyut akıl, yakınsama ile rehberlik edilmiş aklın derecesine ulaşırken; rehberlik edilmiş akıl da desteklenmiş akıl seviyesine farklı bir yaklaşma şekli olan kurb (zikir yoluyla desteklenme) ile vasil olur. Bu terakki vesilesiyle toplumdaki bireylere ahlak kazandırma vazifesini de üstlenmiştir. Üçüncü kısmın üçüncü bölümünde ; rol-modelin dini eğitimdeki yerine ve tasavvuftaki mürid-mürşid ilişkisi bağlamında bu örnekliğin ahlak kazandırmadaki önemine değinilmiştir. Aynı zamanda model, mürşid ya da usta olarak telakki edebileceğimiz unvanın ancak hak edildiği taktirde talip olunabilecek bir görev olduğu da hatırlatılmaktadır. Üçüncü kısmın sonuç bölümünde ; fitratında yaratıcı ile yakınlık kurma olan insanın akli faaliyetine dair tasvir etme, çözümleme ve değerlendirme şeklinde teorik bir model inşa edilmiştir. İlk katman , dine kayıtsız kalanların oluşturduğu bir bölüktür. Bu tabakaya soyut akıl denilmiştir ve soyut akla sahip olan da yaklaşımcı şeklinde tasvir edilmiştir. İkinci katman ise dine tabi olur ve gereği olan ibadeti benimser. Bu seviyedeki akla, rehberlik edilmiş akıl ve bu akılla hareket edene de yakınsayıcı denilmiştir . Üçüncü katmanda ise ilahi olana talip olunur ve bu derecedeki akla desteklenmiş akıl , onunla amel edene de yaklaşmış (mukarreb) adı verilir. Taha Abdurrahman bu çalışmasıyla; felsefi bağlamda ahlaklanma ve tahakkukun nasıl gerçekleşmesi gerektiğine dair bir metodoloji/yöntem/usûl geliştirmiştir. Bunu yaparken de batının, tasavvufun ve selefilğin sebebiyet verdiği müsbet ve menfi durumları baz alarak, bulunduğu zaman ve mekân dairesinde en mükemmele doğru -alternatiflerinin de her daim olabileceğini unutmadan- bir öneride bulunmuştur. Hatırlatılması gereken bir diğer husus ise kendisine has bir terminolojisinin olduğu ve buna aşına olunmadan meramının tam olarak idrak edilemeyeceğidir. Bu durum çalışmalarının diğer dillere tercümesinde dahi sıkıntılara sebebiyet vermektedir. Alanının uzmanları tarafından hazırlanacak bir Taha Abdurrahman Sözlüğü problemlerin ortadan kalkmasına vesile olacaktır. Kaynakça ABDURRAHMAN, Taha (2020). Dinî Amel ve Aklın Yenilenmesi , çev. M. E. Güleçyüz, İstanbul: Pınar Yayınları. ATEŞ, Muhammet (2017). Taha Abdurrahman'da Modernite Düşüncesi (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa. Hakîm Tirmizi (2017). Kalbin Anlamı , çev. E. Demirli, İstanbul: Hayy Kitap. HALLAQ, Wael B. (2018).

Modernitenin Reformu , çev. T. Uluç, İstanbul: Ketebe Yayınları. MAŞALI, Mehmet Emin (2015). "Tâhâ Abdurrahman'ın Modernite ve Modernist Kur'an Yorumlarına Yönelik Eleştirisi", İslam Araştırmaları Dergisi , 31, s. 1-51.

İDE AKADEMİ | DÖNEM ÖDEVİ 2020-2021

أهل الخلق أكلوا من رغبت الناس إلى الـ Ahlsız insan yoktur. Suâlü'l-Ahlâk, 147

Özgün Adı: el-Amelu'd-Dinî ve Tecdîdü'l-Akl,vÇev. Mehmet Emin Güleçyüz, Pınar Yayınları, İstanbul, 2020, s. 296.

1944 yılında Fas'ın Cedîde şehrinde dünyaya gelen Taha Abdurrahman, Muhammed el-Hâmis ve Sorbonne Üniversiteleri'nde felsefe eğitimi almıştır. 1972 yılında "Langage et Philosophie: Essai sur les Structures Linguistiques de L'ontologie (Ontoloji Sorunsalının Dilsel Yapısı)" teziyle doktorasını tamamlamış; 1985 yılında "Essai sur Loguqies des Raisonements Argumentatifs et Naturels (Doğal ve Argümantatif İstidlalin Mantığı)" isimli teziyle de ikinci kez doktor unvanını almıştır. 2005 yılında emekliye ayrılana kadar birçok ülke ve üniversitede dil felsefesi ile mantık dersleri vermiştir. Kavram ustası olan filozof; kaleme aldığı eserler ile felsefesinin mahiyetini adım adım derinleştirmiş ve -aldığı pek çok ödüle rağmen- henüz ehemmiyeti hakkıyla idrak edilmemiş olsa da İslam Düşüncesi'ne yeni bir soluk getirmiştir. (Maşalı, 2015: 1; Ateş, 2017: 4-5)

Fikri argümanlarının ilk nüvelerini içinde barındıran ve meramının anlaşılması noktasında Türkçe'ye ilk tercüme edilmesini istediği beş çalışmadan biri, Dinî Amel ve Aklın Yenilenmesi 'dir. "İslami Yenilenme" olarak en genel manada karşımıza çıkan yenilenme , Taha Abdurrahman'ın zihinsel inşasındaki kilit taşlarından biridir. Fakat bunu yaparken içinde bulunduğu gelenek (miras/turas) ile çelişmediği gibi karşısında durduğu Modernist Batı'nın ya da onların izleğindeki Taklitçi Modernistler'in ilmi zeminlerini terimsel bağlamda kullanmaktan da geri durmamıştır. Onu bugünü okuma ve anlamada diğerlerinden ayıran ve ortaya koyduğu bakış açısını değerli kılan da tam olarak bu duruşudur. Burada konuyu daha iyi idrak edebilme noktasında Fas ile Türkiye'nin; Taklitçi Modernistler ile Tanzimat'tan sonra hasıl olan düşünce dünyasının; sosyal, ekonomik ve kültürel bağlamda birbirleri ile nerede ise birebir paralellik gösterdiğini hatırlatmak gerekir. (Hallaq, 2018: 9-51; Maşalı, 2015: 1-5; Ateş, 2017: 2-12)

Dinî Amel ve Aklın Yenilenmesi ; Soyut Akıl (el-'aklu'l-mucurred), Rehberlik Edilmiş Akıl (el-'aklu'l-musedded) ve Desteklenmiş Akıl (el-'aklu'l-mueyyed) olmak üzere üç ana başlık altında ele alınmıştır.

Birinci kısım ; araç ve amaçta yardım almayan soyut akıl (teorik akıl) ve sınırlarına ayrılmıştır. Maksat; soyut aklın sınırlarını çevreleyen Arap İslam kültüründeki özel sınırlar ile bilimsel ve felsefi pratikte açığa çıkan genel sınırları birbirinden ayırmaktır.

Birinci kısmın ilk bölümünde ; aklın özlerden bir öz değil, fiillerden bir fiil olduğu ve bu fiilin de özel ve genel olmak üzere sınırlarının olduğu beyan edilmiştir.

Hakîm Tirmizî, Beyânü'l-Fark 'ta (Kalbin Anlamı) aklı; sadr, kalp, fuad, lübb, tevhid, marifet ve İslam şeklinde birbirinin alt kümesi halinde tasniflemiştir. Buradaki terakki; iman ve amel ile hasıl olmaktadır. Keza lübb, sadece iman sahiplerinde bulunan bir akıl olarak tanımlanır. Taha Abdurrahman'ın soyut akıl olarak ifadelendirdiği akıl; Tirmizî'nin duyulardan ve sadırdan gelen şeylerin arasında kaldığı zamanki haliyle tasvir ettiği kalbe/akla benzer. (Tirmizî, 2017: 15-121)

Birinci kısmın ikinci bölümünde ; İslami düşünce sistemindeki teori geleneği üzerinden soyut aklın özel sınırları izah edilir. Sonuç itibari ile soyut aklın; sembolik, zanni ve teşbihi oluş gibi zuhur bulduğu üç nitelik ile İlâhi hakikatleri kavrama yolunun kapalı yahut sınırlı olduğu hükmüne varılır.

Birinci kısmın üçüncü bölümünde ; aklın genel sınırlarına değinilir. Bu sınırlar; mantikî, olguya ilişkin ve felsefi olmak üzere bilimsel pratiğe dayanır.

Birinci bölümün sonuç kısmında ; soyut aklın mahiyeti açıklanır ve ona ilahi olanı terennüm edebilmesi için bir kapı açılır: Amel. Aklın en başta fiillerden bir fiil şeklinde tanımlanışı ile rabitalı olan amel ancak dini amel olur ise soyut akla yeni bir form sunabilir. Ve böylece artık soyut akıl, rehberlik edilmiş akıl unvanını almış olur.

İkinci kısım; amaçta yardım alan fakat araçta yardım almayan rehberlik edilmiş akıl ve sınırlarına dayanmaktadır. Amaç; soyut aklın amel ile düzelmesi ve bu düzelme ile karşılaşılan yeni sorunlar üzerinde durmaktır. Bu da fıkhi ve selefi gelenekler baz alınarak yapılmıştır.

İkinci kısmın birinci bölümünde; rehberlik edilmiş aklın dayandığı iki temel öncül olan dini amelin esas alınması ile ahlaki ve ilmi sorunlara yol açması üzerinde durulmuştur. Rehberlik edilmiş akıl, genel hatları itibariyle üç sac ayağı üzerinde durmaktadır. Bunlar; yanlışla meyletmekten koruyan dine uygunluk , nefis tezkiyesi ve kalp tasfiyesi ile neticelenen faydanın çekilmesi ve davranışın düzeltilmesini sağlayan meşguliyet tir. Bu üç sac ayağına itibar eden fıkhi ve selefi gelenek; rehberlik edilmiş aklın araçta yardım almıyor oluşunu dikkate almayarak ahlaki ve ilmi zeminde sorunlar ile kuşatılmıştır.

İkinci kısmın ikinci bölümünde; fıkhi gelenek esas alınarak yapmacıklık ve taklit gibi ahlaki sorunlar üzerinde durulmuştur. Bu bölümde evvela rehberlik edilmiş aklın; yakınsama yani ibadetle yakınlaşmayı düstur edinmesiyle, adlandırma tarafından sınırlanan soyut akıldan üstünlüğü; görece olmaması, köleleştirmemesi, vasıta edinmekten koruması, sembolizme düşmemesi, somutlaştırması ve teşbihilikten beri olması veçheleriyle dile getirilmiştir. Fakat fıkhi gelenek; rehberlik edilmiş aklın ibadetle yakınlaşma metodunu; zorakilik, yaranma, kendine mal etme, yapmacıklık dolayısı ile teorik, rastlantısal ve olağan taklide düşüreceğinden amelin doğruluğunu zayıflatmış olur. Böylece yakınsama yöntemini kullanan kişi, tevfik ten mahrum kalacağı bir duruma düşer.

İkinci kısmın üçüncü bölümünde; selefi gelenek üzerinden soyutlama ve siyasileştirme sorunları ele alınmıştır.

Selefi gelenek; ilmi donukluk, siyasi gerileme ve sömürgecilikten kurtulmak için dini metinlere ve selef-i salihe dönüş çağrısı yapmıştır. Reform çağrısının gerçekleşmesi için de tüm bu olumsuzluklara sebebiyet verdiğini düşündüğü tasavvufa karşı bir mücadeleye girişmiştir. Bu mücadelenin de iki yönü olmuştur: Soyutlama ve siyasileştirme. Soyutlama, Avrupalı akılcılık paradigması üzerinden şekillendirilmiş, yakınsamanın hakikatine halel getirilmiş ve soyut akıl, rehberlik edilmiş akla tercih edilmiştir. Siyasileştirme ile de siyasi pratik, yakınsama pratiğinin üzerine ikame edilmiş olup neticesinde; ruhi manaları gözetme, ahlaki kaidelerle amel ve istikamet terk edilmiştir.

İkinci kısmın sonuç bölümünde ; rehberlik edilmiş akıl ancak canlı tecrübeye dönüşürse ve onun vasıflarıyla bezenirse eksik olan taraflarını terk eder ve daha mütekamil bir akla dönüşür. Ve artık bu akıl, tecrübe üzerine kaim amelle desteklendiği için desteklenmiş akıl olarak isimlendirilir.

Üçüncü kısım , araçta ve amaçta yardım alan desteklenmiş akıl ve yetkinlikleri üzerinden kaleme alınmıştır. Amaç; rehberlik edilmiş aklın uygulamaya yansıyan ahlaki ve ilmi sorunlarının nasıl telafi edildiği ve desteklenmiş aklın tahkik ve yetkinlik alanları üzerinde durmaktır.

Üçüncü kısmın birinci bölümünde; desteklenmiş aklın dayandığı iki öncül irdelenmiştir. İlki, canlı tecrübeye zuhur bulduğu; ikincisi ise, sufi deneyim ile kazanılan ve ahlaka dönüşen yetkinliğinin olmasıdır. Soyut akıl, şeylerin görünen niteliklerini; rehberlik edilmiş akıl, şeylerin dışsal fiillerini; desteklenmiş akıl ise her iki aklın esas aldığı ile birlikte şeylerin batınını da talep etmektedir. Batına talip olmaktan kasıt da kişinin kendini bilmesidir.

Üçüncü kısmın ikinci bölümünde; tahkikin, kâmil ahlak üzerindeki yetkinlikleri incelenmiştir. Soyut akıl, yakınsama ile rehberlik edilmiş aklın derecesine ulaşırken; rehberlik edilmiş akıl da desteklenmiş akıl seviyesine farklı bir yakınlaşma şekli olan kurb (zikir yoluyla desteklenme) ile vasil olur. Bu terakki vesilesiyle toplumdaki bireylere ahlak kazandırma vazifesini de üstlenmiştir.

Üçüncü kısmın üçüncü bölümünde ; rol-modelin dini eğitimdeki yerine ve tasavvuftaki mürid-mürşid ilişkisi bağlamında bu örneğin ahlak kazandırmadaki önemine değinilmiştir. Aynı zamanda model, mürşid ya da usta olarak telakki edebileceğimiz unvanın ancak hak edildiği taktirde talip olunabilecek bir görev olduğu da hatırlatılmaktadır.

Üçüncü kısmın sonuç bölümünde ; fitratında yaratıcı ile yakınlık kurma olan insanın akli faaliyetine dair tasvir etme, çözümleme ve değerlendirme şeklinde teorik bir model inşa edilmiştir. İlk katman , dine kayıtsız kalanların oluşturduğu bir bölüktür. Bu tabakaya soyut akıl denilmiştir ve soyut akla sahip olan da yaklaşımcı şeklinde tasvir edilmiştir. İkinci katman ise dine tabi olur ve gereği olan ibadeti benimser. Bu seviyedeki akla, rehberlik edilmiş akıl ve bu akılla hareket edene de yakınsayıcı denilmiştir . Üçüncü katmanda ise ilahi olana talip olunur ve bu derecedeki akla desteklenmiş akıl , onunla amel edene de yakınlaşmış (mukarreb) adı verilir.

Taha Abdurrahman bu çalışmasıyla; felsefi bağlamda ahlaklanma ve tahakkukun nasıl gerçekleşmesi gerektiğine dair bir metodoloji/yöntem/usûl geliştirmiştir. Bunu yaparken de batının, tasavvufun ve selefliğin sebebiyet verdiği müsbet ve menfi durumları baz alarak, bulunduğu zaman ve mekân dairesinde en mükemmele doğru -alternatiflerinin de her daim olabileceğini unutmadan- bir öneride bulunmuştur. Hatırlatılması gereken bir diğer husus ise kendisine has bir terminolojisinin olduğu ve buna aşına olunmadan meramının tam olarak idrak edilemeyeceğidir. Bu durum çalışmalarının diğer dillere tercümesinde dahi sıkıntılara sebebiyet vermektedir. Alanının uzmanları tarafından hazırlanacak bir Taha Abdurrahman Sözlüğü problemlerin ortadan kalkmasına vesile olacaktır.

Kaynakça

ABDURRAHMAN, Taha (2020). Dinî Amel ve Aklın Yenilenmesi , çev. M. E. Güleçyüz, İstanbul: Pınar Yayınları.

ATEŞ, Muhammet (2017). Taha Abdurrahman'da Modernite Düşüncesi (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Hakîm Tirmizi (2017). Kalbin Anlamı , çev. E. Demirli, İstanbul: Hayy Kitap.

HALLAQ, Wael B. (2018). Modernitenin Reformu , çev. T. Uluç, İstanbul: Ketebe Yayınları.

MAŞALI, Mehmet Emin (2015). "Tâhâ Abdurrahman'ın Modernite ve Modernist Kur'an Yorumlarına Yönelik Eleştirisi", İslam Araştırmaları Dergisi , 31, s. 1-51.